

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Kas nutrynė šypseną Europai?

2012-08-06

ŽURNALAS: Kelionė su Bernardinai.lt

TEMA: Teatras

AUTORIUS: Elvyra Kučinskaitė

DATA: 2012-08

Kas nutrynė šypseną Europai?

Elvyra Kučinskaitė

kelionės, kelionė po Europą,

Kraudamasi ir užjausdama daiktais permaitinamą lagaminą, mintyse skenavau prieš kone du dešimtmečius autobuso ratais išmatuotą Europą. Kas iš to lėkimo risčiomis bus likę? Žagsulį varantys ir daužytų obuolių jausmą viduriuose paliekantys Lenkijos keliai, naktinis lietus Prahoje – toks ilgas ir šlapias, kad net pro langą žiūrint lašai per kaktą varvėjo, nuobodokos Vokietijos miestų vitrinos, įkyrokai taisyklingi Austrijos laukų kvadratai, pilni išdailintų karvių (buvo sunku patikėti, kad jos moka gaminti mėšlą), balta pirštinaitė, kas rytą šeštą valanti tą patį palėpės langelį Šveicarijos Alpių kaimelyje, simpatiška susivėlusios Italijos saulėgražos, pietų Prancūzijos levandų ūkas ir siestos paslaptimi prakvipusi Ispanija.

Skirtingi ir kažkuo panašūs kraštai, skirtingi ir kažkuo panašūs žmonės, kurių dėmesys mums tuokart atrodė pagardintas beveik to paties skonio smalsumu – buvome keisti Rytų europiečių čiabuviai, pagaliau ištrūkę iš sovietinio lagerio zoologijos sodo. Įtarieji papildomomis apžiūrinėjo, patiklieji šnekino ir malonino, rodydami keliavimo kryptį, uoliai nuduodami, jog „no problem“ jiems žinoti, kur ir kad yra Lietuva. Vieni kitiems buvome kitokie, bet nepavojingi. Ten – jie, čia – mes, skiriami kultūrinių, istorinių etc. savo kiemo tvorų, jungiami pastangos per jas susikalbėti, nenuoduodami, kad kas nors iš mūsų yra kitur ir kitokie nei yra. Ir nors tada Europa nenustebino (antraip nei vėliau lankyti kraštai piečiau ir ryčiau, buvo nuspėjama nelyg privalomos literatūros sąrašas), ji paliko gerą stabilumo ir pusiausvyros jausmą. Ten gyvenantys žmonės, atrodė, savo kūnuose ir kraujyje nešiojo lengvą gyvenimo ramybės ir pasitikėjimo juo svorį. Viskas buvo jų rankose ir niekas nesikėsino to visko išplėsti.

Miestas (ar miestai), kurį šįkart mudu su *Ryanair'o* formato lagaminėliu pasiekėme, nuo pat pirmo įkvėpio beveik pribloškiamai pamalonino besąlygiško priėmimo ir

laisvės dvasia. Štai kas yra tikroji tolerancija! – it pralekiantis pro nosį lėktuvas blokštelėjo mintis. Man labai patiktų, jei ir mūsų miestų gatvėmis vaikščiotų žmonės, be baimės kalbantys savo kalba, dėvintys jiems atrodančius tinkamais drabužius, grojantys skveruose savo muziką, išpažįstantys šventovėse savo religiją. O šiomis gatvėmis, metro, skverais plaukė tokio margumo minia, kad net pagalvojau, jog veikiausiai papuoliau į fantastinio filmo siužetą. Baltaodžiai, geltonodžiai, juodaodžiai ir nebeatsekamos spalvos mišrūnai. Krikščionys ir musulmonai, budistai ir induistai, sektantai ir fundamentalistai. Rytiečiai ir vakariečiai, pakistaniečiai ir indai, Serbijos ir Kosovo išeiviai, lietuviai ir rusai. Žmonės, kurie savo namuose, galimas daiktas, prasilenkdami šnairuotų ar net stengtųsi „netyčia“ priminti vienas kitam *padalkas*, vienu ritmu abejingai siūbavo metro vagonuose, noriai dalindamiesi taupia erdve, suglaudę nugaras užkandžiavo ankštose kavinėse, dalijosi ta pačia veja skveruose – mandagiai prasilenkiantys laivai svetingo didmiesčio jūroje. Nedraugaujantys, bet ir nekariaujantys. Kiekvienas su savo skiriamaisiais ženklais, net su savo kvapais ir garsais, būdu žiūrėti, judėti, alsuoti.

Istorijos ir kultūros muziejuje su daugybe salių, skirtų senosioms viso pasaulio kultūroms, mačiau, kaip juodaodis tėtis, atsigulęs ant grindų tiesiog tarpduryje, it kokioje pasaulių kryžkelėje, skraidino baltaodį sūnelį. Abu klykė iš džiaugsmo. Tai bent eksponatas – nevalingai dilgtelėjo. Pro jį šiaip ne taip su būriu vaikų, kurių paskutinysis dar vartė pilvuką vežimėlyje, prasiyrė turkė, „chalatais“ ir skaromis pridengusi ir savo, ir bebėstantį paauglių dukrų grožį. Štai kaip, gėrėjausi. Kaži į kokią iš taip rūpestingai suklasifikuotų erdvių reikės ateities kartoms sudėti jų buities apyvoką, papročius, drabužius ir visa, kas dabar yra jų kasdienis gyvenimas? – darskart nevalingai dilgtelėjo. Pro atvirų durų angas iš salės į salę švelniai sklido buvusių genčių ir gentelių buvusi naminio, sėslaus gyvenimo šiluma.

O užsukę apsipirkti daržovių į turkų rajoną, netyčia papuolėm į pakistaniečio krautuvėlę. „Jus kalbatia létuvyškai?“ – savo ausimis nepatikėjome. Jau po minutės iš parduotuvėlės savininko kompiuterio ekrano į mus žvelgė įstabaus grožio didžiaakė ilgaplaukė moteris, išpuošta rytietiškais papuošalais, apsirengusi musulmoniška abaja, prisidengusi galvą dailia skara. Šalia jos it iškilmingai eisenai išsirikiavusi stovėjo besišypsanti gausi gentis. Pakistaniecis švietė iš pasididžiavimo – jo žmona Jurga iš Lietuvos.

– Kur šventėte vestuves? – klaustelėjom.

– Žinoma Pakistane! – šūktelėjo.

– O kodėl „žinoma“? – juoktelėjom.

– Ak, ir Lietuvoje buvo, buvo, taip...

Oho, kokia tos Jurgos tolerancija, pagarbiai linksėjau galvą. O kūnu nevalingai nubėgo šiurpuliukai – didi ta meilė. Nemokėčiau būti šitokia graži su ta abaja. Jausčiausi kvailai kaip palmė, vaidinanti Kalėdų eglutę.

Už tai ir gavome dovanai pakuotę sulčių. Į tautietės sveikatą.

Savo naujojo draugo garbei kitądien aplankėme musulmonų kvartalus. Namai gražūs,

tvirti, atsakingai laikantys jiems patikėtus gyvenimus. Municipalinė valdžia juos atidavė tremtiniams savanoriams – pavydėtinai išlavintas rūpinimasis mažumomis, ką ir sakyti. Vaikščiojom po tuos keistus, labai keistus kvartalus, kokių nerasi jokioje musulmoniškoje šalyje. Kodėl jie tokie keisti? – vis galvojau. O atmintis kažkodėl plukdė nuotraukose matytus žydų getų ar Lukiškių kalėjimo statinius. Dar Sibiro barakus. Še tau, kad nori. Tokie gražūs šitie namai, tokie laisvi šie žmonės, taip noriai susikraustę į tuos kelis jiems skirtus metrus, taip dažnai kartojantys, kad jiems čia gera, nes beveik visi čia neturi namų, todėl beveik nėra ir svetimų... Štiš, nenaudėlės mintys. O dar netyčia pamačiau trečio aukšto balkone skalbiančios musulmonės, plačiu mostu šliūkštelėjusios pilką vandenį per turėklą, veidą. Jis tikrai buvo liūdnas. Nepelnytai per liūdnas tai svetingai šaliai.

Kitąkart užklydome į mažutę armėno parduotuvėlę, beveik be tvarkos prigrūstą rusiškų maisto prekių ir armėniško konjako.

- Vežate iš Rusijos? – paklausėm.

- Ką jūs, iš Vokietijos! – nustebęs atsako.

- Ar gamina vokiečiai?

- Taip, beveik viską.

Bet konjakas vis dėlto buvo iš Armėnijos. Keturių, atrodo, žvaigždučių. *Armianskij konjak* (slaviška abėcėle, žinoma).

O žinote, kokie ten aikščių turgūs? Į juos sunešama tiek antikvarinių vertybių ir niekybių, kiek jokio lietuviško akys per gyvenimą nėra regėjusios. „Čia juk turtinga šalis“, – oriai aiškina pardavėjai. Irgi dažniausiai ne vietiniai. Viskas už grašį. Ko čia gailėti – juk paveldas ne jų. Sidabriniai šaukštai, šaukšteliai, porceliano puodeliai, kitados glostę vis tuo pačiu genties krauju tvinksinčias lūpas, parduodami kilogramais. Gali apžiūrinėti, uostyti, čiupinėti ir žinoti, kad viskas, ko tik panorėsi, bus tavo. Negali sakyti, jog nemalonu. Bet negali sakyti, ir kad neliūdna – kažkas kažkada valia ar nevalia paleido iš savo namų tuos mielus daiktėlius, išgrūdo ar išraudojo it pavainikius, ir vargsta jie dabar aikštėse nuo neatpažįstamų žvilgsnių, prakaituotų rankų, noriai keičiami į tokio nepatvarumo popierėlius, jog suprasti šitokius mainus net ir ne žmogui sunku.

Ak, ir lietuviai. Tie, kuriuos sutikau, maloniai sueuropėję. Ir, pakludami pažangiam visuotiniam judėjimui į priekį, susimaišę su įvairiais vietiniais. Pastarųjų garbei turiu pasakyti, kad beveik visi sutikti kalbėjo lietuviška puskalbe. O lietuvaičiai – lengvo ilgesio, lengvo atsitraukimo kaltės, lengvo pasibodėjimo buvusiu gyvenimu ir lengvos arogancijos nuspalvintomis intonacijomis. Kažkas jau gerokai kita, nei būta dar vos prieš kokią dešimtį metų. Kažkokie nauji mentaliniai dariniai, greitai tolstantys nuo išorinio tėvynės ir tėvynainių veido, o vidujai per lėtai persiimantys kitatautiška jausenos ar mąstymo plastika, todėl, ak, atleiskit už vėl nepadorias asociacijas, man, užkietėjusiai ir užrūgusiai, kaip kad turėjau progos įsitikinti, provincialei, pasirodė užstrigę kažkur pusiaugerklį. Apie Lietuvą daugelis sako „toj Lietuvoj“, ir jų lūpų kampučiai truputį nusileidžia žemyn, apie, tarkim, Angliją (Ispaniją, Vokietiją, Belgiją...) – pas mus čia, „Anglijoj (Ispanijoj, Vokietijoj, Belgijoj...)“, ir jų nosys truputį

kilsteli galvą aukštyn. Ir ko dabar, vis galvojau? To, kas „toj Lietuvoj“, daugelis juk nei bekuria, nei begriauna, o to, kas „jų Anglijoj...“, dar nesukūrė. Nors iš tos nosies taip neatrodo. Turiu pasakyti, jog tai buvo pats liūdniausias mano matytas mostas, jungiantis mūsų išėjusius. Jis vadinasi: „Čia į viską imi žiūrėt iš kitos perspektyvos.“ Ačiūdie, yra nemažai ir tokių, kuriems pasisekė jo taip ir neišmokti.

Taigi, iš pirmos pažiūros viskas nuostabu! Iš antros pažiūros - neaišku. Iš trečios - baugu. Maždaug po trečiosios „dozės“ apima troškinantis šaknų ilgesys. Gal dar ir dėl to, kad imi pastebėti, jog niekas ten beveik nebesišypso. Dievaži nemeluojau, tik kažį kelintą buvimo dieną sutikau plačiai besišypsančią moterį - tailandietę, budinčią prie viešo tualetų durų ir renkančią užmokestį už neesminį palengvėjimą. Ji nusišypsojo taip svetingai, kad pamaniau, jog turėčiau čia dar sugrįžti. Į kelionės pabaigą tariausi, kad man ėmė aiškėti, kas Europai nutrynė šypsena. Kodėl sutiktieji „vietiniai“, paklausti kelio, suka žvilgsnius ir žodžius į šoną, o drąsesni įremia juos tau į kaktą kaip kaltinimą. Jie bijo. Orioji ir ramioji motušė Europa bijo mūsų, „ateivių“. Gal net niekina. O gal net nekenčia. Nes esame jiems pavojingi. Ne dėl to, kad apvalgysim ar nurengsim, veikiau dėl to, kad užnešim tą niekieno žemės pilkumą ant jų namų ir vaikų svajonių. Mes, ateiviai, esame jiems pavojingi ne tiek tuo, jog turime kitokį veidą, kiek tuo, kad jo beveik nebeturime. O tai yra užkrečiama, nes daug paprasčiau neturėti, negu turėti. Tylus jų abejingumas mums slepia garsėjantį baimės frontą, iš gynybos besikėsinantį pereiti į puolimą. Man taip pasirodė.

Kokie gražūs ten buvo sodai ir parkai, tarsi dykumoje susapnuoti sapnai, įkritę į miestų dykras. Tąkart pilni hiacintų, dosniai augančių veltui. Kaip gera buvo žinoti, kad jie niekada nebus mano.